

DE VELDTOCHT DER SOWJETS TEGEN FINLAND^{1) 2)}

DOOR M. R. H. CALMEYER,

Kapitein der Grenadiers,

werkzaam bij de Krijgsgeschiedkundige sectie van het Hoofdtregelingsbureau.

INLEIDING.

De tijdelijke machteloosheid, waarin het Russische Rijk door de bolsjewistische omwenteling van 1917 kwam te verkeerren, schonk den volkeren, die de Oostkust der Oostzee bewonen, gelegenheid de klok twee eeuwen terug te zetten en de in 1721 (*vrede van Nystadt*) tot stand gekomen aanhechting aan Rusland te verbreken. Finland, Estland, Letland en Lithauen verkregen bij de *vrede van Brest-Litowsk* tusschen Duitschland en Rusland (3 Maart 1918) hun onafhankelijkheid.

Hoewel al deze staten zelf hun bloedoffer hadden gebracht om de vrijheid te bezegelen, was, zelfs bij de toenmalige ontbinding van het Russische staatsbestel, de zege slechts mogelijk gemaakt door het ingrijpen van de Duitsche wapenen.

De reeks Oostzeelanden, die het Russische wereldrijk — behoudens een smalle toegangsweg door de Finsche Golf — van de Oostzee afsloten, konden zich slechts staande houden door aan te leunen tegen twee machtiger staten: Polen en Duitschland. Toen in Augustus 1938 de onoverbrugbaar lijkende kloof tusschen Duitschland en Rusland nochtans werd overbrugd, waarbij eerstgenoemde mogendheid de hand van de oeverstaten aftrok, en onmiddellijk daarna het Poolsche Rijk werd verpletterd, ontviel den Oostzeestaten iedere rugsteun.

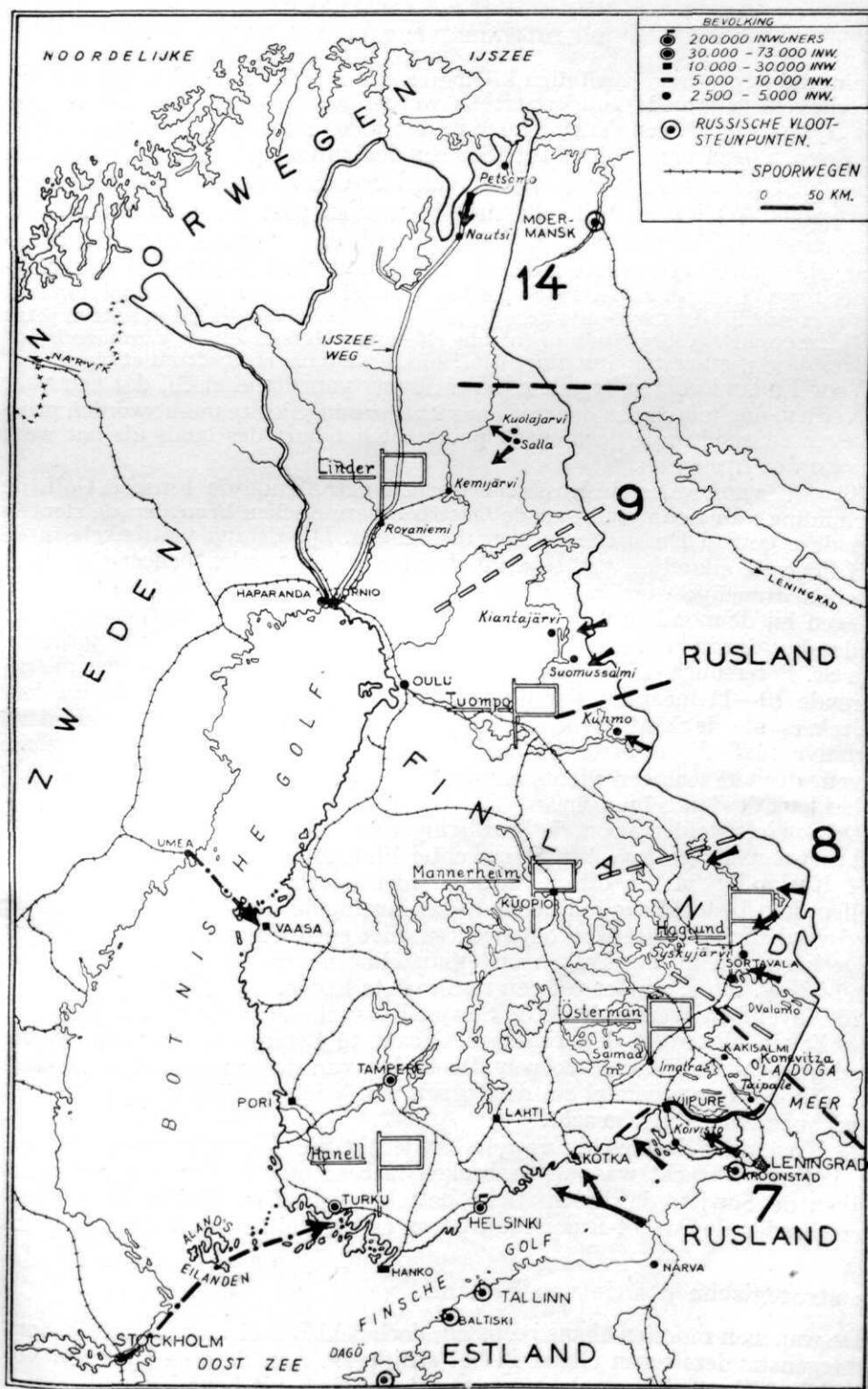
De drie kleinste, Estland, Letland en Lithauen, bezaten in zich zelf geen voldoende gewicht om aan den druk der Sowjets weerstand te bieden. Zij zagen zich gedwongen een aantal Russische eischen in te willigen, welke, naar sedert is gebleken, in minder dan een jaar hebben geleid tot de volledige sowjetiseering dezer gebieden en hun aansluiting bij de Unie van Sowjetrepublieken.

Alleen Finland bezat in zich zelf voldoende gewicht om aan de Russische eischen weerstand te bieden.

Deze eischen waren in hoofdzaak van strategischen aard. Ten aanzien van de *Karelische landengte*, de voornaamste verbindingsweg tusschen Finland en Rusland, eischten de Sowjets, dat de grens, die op slechts 30 km afstand van

¹⁾ Met twee schetsen.

²⁾ Dit artikel is aanvankelijk geschreven als bijdrage voor het boekwerk „*De Oorlog, Ontstaan en Verloop*” onder hoofdredactie van Dr. J. J. C. VAN DIJK, Oud-Minister van Defensie. Aangezien het, door een gewijzigden opzet van dit werk, aldaar voorshands niet kan worden gepubliceerd, werd het door de Redactie afgestaan aan „*De Militaire Spectator*”.

Leningrad liep, eenige tientallen kilometers naar de Finsche zijde zou worden verschoven. Hiermede zou omstreeks worden teruggekeerd tot het *verdrag van Nystadt* (1721), een der mijlpalen in den telkens weder opgevlamden strijd die Zweden (waarvan Finland tot 1809 een deel uitmaakte) en Rusland om het bezit der landengte hebben gevoerd. Van Russisch standpunt was deze eisch begrijpelijk. Weliswaar behoefde niet te worden gevreesd voor een Finsche bedreiging, doch de geschiedenis heeft geleerd, dat er omstandigheden denkbaar zijn waarbij een groote mogendheid het Finsche Rijk gebruikt als springplank tegen Leningrad. In 1918 stonden Duitsche troepen op de landengte en hierover schrijft LUDENDORFF in zijn „*Kriegserinnerungen*“: „Wir hatten jetzt in Narwa und Wiborg Stellungen inne die uns jederzeit einen Vormarsch auf Petersburg gestatteten um dort die Bolschewistenherrschaft zu stürzen . . .”

Voor Finland echter beteekende inwilliging van dezen eisch, dat een voor de verdediging gunstig en daartoe ingericht terreingedeelte moest worden prijsgegeven en zodoende de toegangspoort tot het hart des lands als het ware zou worden opengezet.

Zwaarder nog waren de Russische eischen betreffende de Finsche Golf, de verbinding van Leningrad met de Oostzee. Deze eischen beoogden de sleutels van deze golf in Russische handen te brengen. De afstand van enkele in de golf liggende eilandjes, van waaruit de ingang kan worden beheerscht, moet nog als dragelijk worden aangemerkt. De eisch om de havenstad *Hanko*, gelegen bij de monding van de Finsche golf, aan Rusland te verpachten, trof Finland echter in het hart. *Hanko* (*Hangö*) was in 1873 gesticht als winterhaven van St. Petersburg en de eenige aan de Oostzee gelegen Finsche haven, die gedurende 10—11 maanden ijsvrij is en in het overblijvende jaargedeelte door ijsbrekers steeds kan worden opgehouden. De verpachting zou Finland derhalve niet alleen berooven van een uit handelsoogpunt onvervangbare haven, doch tevens een vlootsteunpunt en garnizoensplaats van de Sowjets in het hart des lands brengen.

De Sowjets stelden voor, de inwilliging van deze eischen te bezegelen met een niet-aanvalsverdrag. Aangezien echter Finland reeds een dergelijk verdrag met Rusland bezat en dit dezen staat niet weerhield genoemde eischen te stellen, kon bedoeld aanbod het feit, dat inwilliging dezer eischen de Finsche landsverdediging geheel zou ontwrichten, niet goed maken.

De herhaaldelijk afgebroken onderhandelingen duurden van 11 Oct. 1939 tot 14 Nov. d.o.v. zonder tot een resultaat te leiden.

26 November overhandigde de Sowjet-Russische Minister van Buitenlandse Zaken MOLOTOW den Finschen Gezant te Leningrad een nota, waarin werd geëischt de Finsche troepen 20—25 km van de grens terug te trekken. Het Finsche tegenvoorstel om de troepen van beide partijen terug te trekken werd onaanvaardbaar geacht.

28 November deelden de Sowjets mede het niet-aanvalsverdrag, dat nog tot 1945 van kracht was, als verbroken te beschouwen. Den volgende dag braken de Sowjets de diplomatieke betrekkingen af en 30 November, 8.00, overschreden de Sowjet-Russische troepen op verschillende plaatsen de grens.

De strategische positie van Finland.

De wapenen moesten thans beslissen, doch zelden traden twee ongelijksoortiger tegenstanders tegen elkaar in het strijdperk. Aan de ééne zijde een volk van 3,7 millioen zielen, wier voornaamste rijkdom uit hout bestond, aan de

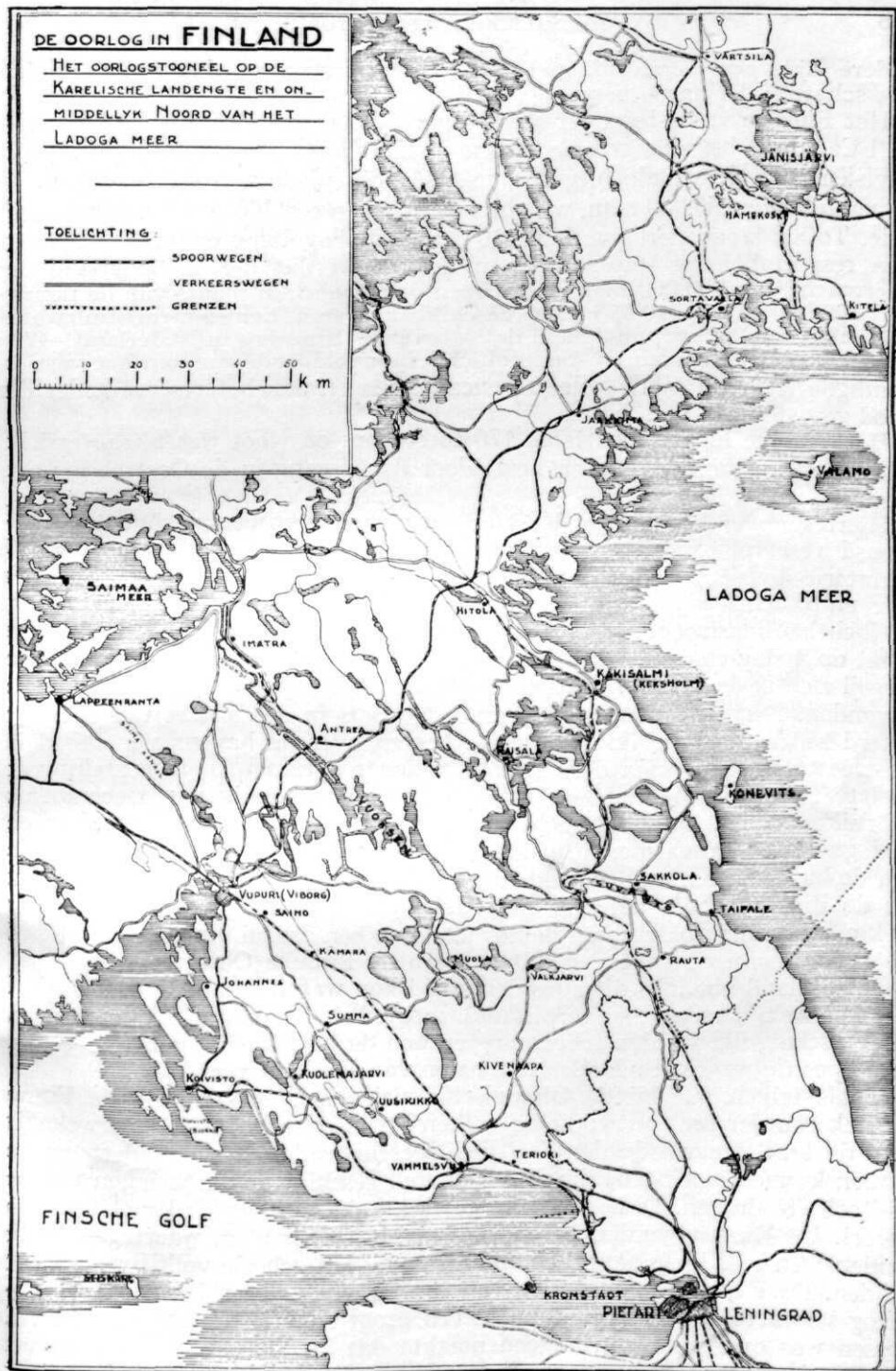
DE OORLOG IN FINLAND

HET OORLOGSTOONEEL OP DE
KARELISCHE LANDENGTE EN OM-
MIDDELYK NOORD VAN HET
LADOGA MEER

TOELICHTING

----- SPOORWEGEN
———— VERKEERSWEGEN
~~~~~ GRENZEN

0 10 20 30 40 50 km

Schets II

(Archief Militaire Spectator)

andere zijde een wereldrijk met 166 miljoen inwoners, waarvan de bodem alle schatten der aarde bergt.

Het Finsche vredesleger ter sterkte van 33.000 man, vormende 3 Divisiën en 1 Cavalerie brigade, groeide tijdens de mobilisatie en den oorlog uit tot 10 Divisiën en 7 gemengde brigades, met slechts enkele pantservoertuigen, tezamen tellende 250.000 man, waarbij nog kwamen een 100.000 man in tweede linie. Totaal stond derhalve bijna 10% van de bevolking onder de wapenen. Een respectabele prestatie indien men bedenkt dat dit in Nederland een weermacht van 800.000 man zou hebben opgeleverd, in plaats van de nauwelijks 300.000 die op 10 Mei 1940 beschikbaar waren. Een element van zwakte was gelegen in de omstandigheid dat — evenals trouwens in Nederland — het aantal beroepsofficieren en -onderofficieren onvoldoende was om het vertienvoudige leger op solide wijze te encadreeren en aan het reserve-kader den noodigen steun te verschaffen.

Het Finsche luchtwapen telde 170 toestellen; de vloot was uitsluitend berekend op kustverdediging en heeft door den ijsgang in de Oostzee geen rol gespeeld.

Hiertegenover kon Sowjet-Rusland putten uit een naar verhouding onbegrensd reservoir van menschen en materieel, in vreedstijd vormende 100 infanterie-divisiën, 44 cavalerie-divisiën, 10 pantserbrigades, 6.000 vechtwagens en 3 luchtlegers met duizenden toestellen en bijzonder sterke valschermen en luchtlandingstroepen. De Sowjet-Russische vloot in de Oostzee werd geschat op 4 slagschepen, 8 kruisers, ongeveer 20 jagers en talrijke onderzeeërs, terwijl zich in de IJsee slechts lichte, niet zeer talrijke marine-strijdkrachten bevonden. De maritieme positie van de Sowjets in de Oostzee was zeer verbeterd sedert de beschikking was verkregen over de havens van de kleine Oostzeestaten, aangezien deze slechts zelden toevriezen, in tegenstelling tot de havens van Leningrad en Kroonstadt, die gewoonlijk van December af onbruikbaar zijn. De luchtmacht der Sowjets was tegenover Finland in een veel gunstiger aanvalspositie gekomen door het verwerven van vliegvelden aan de kust van Estland zoomede die op de eilanden Oesel en Dagö. Van hier tot de Finsche hoofdstad Helsinki (Helsingfors) bedroeg de afstand slechts 70 km. Bovendien beschikten de Sowjets over een aantal vliegvelden langs de Moermanskbaan op ongeveer 100 km van de Finsche Oostgrens.

Dat Finland ondanks dit alles den strijd kon wagen zonder de zekerheid in zeer korten tijd te worden verpletterd, moet, behalve aan de kwaliteiten van het Finsche volk, worden toegeschreven aan de betrekkelijk gunstige geografische positie waarin Finland ten aanzien van Rusland verkeerde.

Zooals telkenmale bij de Olympische spelen is gebleken, zijn de Finnen fysiek een der best ontwikkelde volkeren van de wereld. Niet verwelikt door de luxe, waarmede de West-Europeesche volkeren zich sedert eeuwen hebben kunnen omringen, zijn zij bij uitstek geschikt de ontberingen van een veldtocht te dragen. Deze fysieke geschiktheid ging gepaard met een hoog moreel. De Russen worden beschouwd als de ervijanden, waartegen — behoudens een zeer klein aantal communisten — het geheele volk bereid was te strijden. Door den vrijheidsoorlog van 1917 waren volk en leger geestelijk op oorlog voorbereid, terwijl buitendien een groot superioriteitsgevoel t.o.v. de Russen was overgebleven, hetgeen maakte dat de Finsche strijders met vertrouwen de overmacht tegemoet zagen. Het zou echter een vergissing zijn te gelooven, dat de Finsche soldaten zich geheel immuun toonden voor de verschrikkingen van den slag. Er zijn nog nooit soldaten geweest, die bij de eerste

kennismaking met den oorlog en tegenover de lichamelijke inspanningen absoluut ongeschokt bleven. In tegenstelling tot de Nederlandsche troepen kregen de Finnen echter gelegenheid hieraan geleidelijk te wennen.

Niet alleen de mensch was ingesteld op strijd, ook het land verkeerde grootendeels in den primitieven staat, die op zichzelf reeds een verweer vormt tegen een vijandelijken inval.

Finland (= Veenland) is een heuvelland bezaaid met ruim 35.000 meren, die tezamen 1/9 van de oppervlakte beslaan, terwijl 1/3 gedeelte uit moeras bestaat. 4/9 deel des lands is derhalve onbegaanbaar. Voorts is bijna 2/3 gedeelte van den bodem bedekt met wouden. De bodem zelf bestaat in hoofdzaak uit archaïsche oergesteenten, sterk doorsneden en bezaaid met rotsblokken, die het optreden van groote troepeneenheden, in het bijzonder van pantserstrijdkrachten, buiten de schaarsche wegen moeilijk maken. Op enkele deelen, w.o. de strategisch zoo belangrijke Karelische landengte, is de rotsgrond echter bedekt met zand of leem en daardoor gemakkelijk begaanbaar.

In het wintertijdperk, waarin zich de operatiën afspeelden, zijn de verkeersmogelijkheden over het algemeen beter dan in de andere jaargetijden. Over de bevroren sneeuw komt men op sneeuwschoenen snel vooruit, over het ijs met sleden, terwijl de bevroren wegen beter bruikbaar zijn dan in regenperiodes.

Door de geringe bevolkingsdichtheid (10 per km² tegen 250 in Nederland) en het feit dat 84% van de bevolking op het platteland woont, is Finland weinig kwetsbaar voor luchtaanvallen.

De ontoegankelijkheid van groote deelen des lands kwam tegemoet aan de omstandigheid, dat de Russisch/Finsche grens ruim 1.500 km lang was (d.i. driemaal de Nederlandsch/Duitsche grens) en dus in geen verhouding stond tot de geringe krachten, die deze grens moesten verdedigen.

Een beschouwing van het grensgebied doet, gaande van Zuid naar Noord, het volgende opmerken.

In het uiterste Zuidoosten vormde de 60—80 km breede Karelische landengte, gelegen tusschen de Finsche golf en het, langs de grenslijn gemeten, 110 km breede Ladoga-meer, den natuurlijke verbindingsweg tusschen het belangrijkste deel van Finland en Rusland. Aan beide zijden begunstigde het spoorwegnet den aanvoer en de verzorging van troepen, terwijl de lijn van Leningrad naar Vupuri (Wiborg) de beide spoorwegnetten verbond. Gerekend naar de breedte van de landengte en het front hetwelk door een divisie hardnekkig kan worden verdedigd (5—10 km) was het geheele Finsche leger nauwelijks sterk genoeg om de landengte af te sluiten, ware het niet, dat natuur en kunst hier, in onderlinge samenwerking, steun verleenden. Het Oostelijk deel van de landengte wordt nl. doorsneden door het bekken van de Vuoksi (Vuoksen), die uit het Saimaa-meer komt en bij Käkisalmi (Keskholm) in het Ladoga meer mondt, terwijl een vertakking, de Suvanto, bij Taipale uitmondt. Ook in het Westelijk deel bevinden zich een aantal meren, met daartusschen echter breede accessen. Gebruik makende van deze waterhindernissen hadden de Finnen op de landengte geleidelijk een verdedigingssysteem aangelegd, dat — in navolging van de Maginot-linie — in de opgeschroefde taal van de wereldpers werd aangeduid als „*Mannerheim-linie*“, doch met eerstbedoelde vestingzône op geenerlei wijze kon worden vergeleken. Het grootste deel van de verdedigingswerken bestond uit veldversterkingen, staal en beton hadden slechts op bescheiden schaal toepassing gevonden.

De ongeneydheid van de Finsche Regeering en de Volksvertegenwoordiging

om de noodige geldmiddelen beschikbaar te stellen, die tot in den zomer van 1939 bleef bestaan, heeft zich bitter gewroken.

Teneinde de vleugels van de stelling te dekken, bevonden zich kustbatterijen op het eiland Koivisto en bij den ingang van de Viborgerbocht, zoomede op Konevitz, Valamo en andere eilanden in het Ladoga-meer.

Zooals reeds werd aangestipt, wijkt de bodemgesteldheid op de landengte af van die in het overige Finland en is zij gunstig voor het optreden van vechtwagens, hetgeen de betrekkelijk dunne sneeuwlaag, die den bodem tijdens de krijgsverrichtingen bedekte, niet kon goed maken.

Noord van het Ladoga-meer voert het grensgebied over een lengte van omstreeks 350 km naar het merenplateau van Centraal-Finland, dat een invaller op een netwerk van waterhindernissen doet stuiten en derhalve met weinig troepen kan worden verdedigd.

Buitendien is het Finsche spoorwegnet hier betrekkelijk goed ontwikkeld en maakt het dus troepenverplaatsingen mogelijk.

Noordelijker nemen de waterhindernissen in aantal af, de ongebaandheid van het terrein echter toe en komt men bij het smalste gedeelte van Finland, „den hals van de flesch” of, poëtischer, de taille van de jonkvrouw. Dit gedeelte was strategisch uitermate belangrijk, daar de voormalige grens hier tot op 200 km de Botnische golf naderde en langs deze golf, over Oulu (Uleaborg) de eenige spoorbaan liep die Finland met Zweden en zodoende met de overige buitenwereld verbond.

De waarde hiervan werd echter verminderd doordat Zweden en Finland een verschillende spoorbreedte hebben en alle goederen derhalve in de Zweedsche grensplaats Haparanda moesten worden overgeladen.

Verder naar het Noorden gaande overschrijdt men nabij het dorp Kuolajärvi, de laatste Finsche nederzetting van eenige beteekenis in het grensgebied, den poolcirkel. Dit dorp is door een autoweg verbonden met Kemijärvi, eindpunt van een zijlijn van de reeds genoemde spoorbaan naar Zweden. Nog noordelijker houden de wegen geheel op, het heuvelland stijgt tot 725 m en tenslotte bereikt men 900 km (hemelsbreed) N. van het Ladoga meer de IJszee, waarmede Finland door een smallen vinger, eindigende bij de haven Petsamo, is verbonden. Het groote belang van deze haven, waaruit echter slechts een autoweg — de z.g. IJzeeweg — naar het spoorwegstation Rovaniemi voert, bestaat in de omstandigheid, dat de IJszee hier door een warmen golfstroom steeds wordt open gehouden.

Werpen wij thans een blik op de Russische zijde van het grensgebied. Zooals wij reeds aanstipten konden de Russen voor een offensief tegen de Karelische landengte gebruik maken van een goed ontwikkeld spoorweg- en weggennet, terwijl Leningrad als verzorgingsbasis alles bood wat men kon wenschen. Noord van het Ladoga-meer stonden de zaken echter geheel anders. Hier is het grensgebied aan Russische zijde, Russisch Karelië, nog aanmerkelijk minder ontgonnen dan aan Finsche zijde. Voor opmarsch en verzorging stond alleen de Moermansk spoorbaan ter beschikking, die, op een afstand van 60—250 km evenwijdig met de grens loopend, Leningrad verbindt met de IJszee-haven Moermansk. Deze enkelsporige baan is in 1916 gebouwd om het den toenmaligen Geallieerden mogelijk te maken hun Russischen bondgenoot over zee hulp te doen toekomen. Van dezen spoorweg voeren hier en daar korte dwarsbanen en wegen naar ontginningen in de oerwouden, die overigens slechts door primitieve paden zijn doorsneden. Iets gunstiger zijn de verkeersmogelijkheden wanneer de vele meren en moerassen zijn dicht gevroren, doch dan maakt aldra

de hooge sneeuw het verkeer buiten de wegen aan groote troepenafdeelingen weer onmogelijk.

Behalve door den geest en de strijdbaarheid van het volk, de kracht van de weermacht en de militair-aardrijkskundige gesteldheid van een land wordt het oorlogspotentieel heden ten dage nog bepaald door de mogelijkheid bij voortduring in de aanvulling van oorlogsbehoeften, in den ruimsten zin, te voorzien. Gemeten aan de behoeften van een oorlog tegen Finland kon Rusland ook in dit opzicht op een onuitputtelijke aanvulling rekenen, terwijl Finland allerm minst self-supporting was. Aan oorlogsindustrie telde Finland slechts een fabriek van schoolvliegtuigen, een kruisfabriek en een fabriek van handvuurwapenen.

Alles bijeen genomen kan men dus zeggen dat Finland, weliswaar in staat was een hardnekkig verzet te bieden, doch dat de krachtsverhoudingen zóó ongelijk waren, dat de Finsche weerstand vroeg of laat moest bezwijken, tenzij voldoende hulp uit het buitenland zou worden ontvangen.

De eerste phase.

Met het voorbeeld van den Duitschen veldtocht in Polen voor oogen en overtuigd, dat groote deelen van het Finsche volk de Sowjet-troepen als bevrijders zouden begroeten, rekende de Russische leiding op een „Blitzkrieg”. De gebeurtenissen namen echter aldra een geheel ander verloop.

Zooals viel te verwachten rukte de *hoofdgroep* van de strijdkrachten, die de Sowjets tegen Finland inzetten, de Karelische landengte binnen. Deze groep bestond uit het 7 Leger onder Generaal MEREZKOW en telde acht infanteriedivisiën (24, 43, 49, 70, 90, 123, 138 en 150), zeven pantserbrigades (1, 4, 13, 15, 20, 35 en 40), gesteund door een sterke legerartillerie en aanvankelijk omstreeks 600 vliegmachines. De ruime toebedeeling van pantsertroepen, zware artillerie en bombardementsvliegtuigen gaf dit stootblok een groote aanvalskracht.

De Finsche Opperbevelhebber Maarschalk E. BARON MANNERHEIM zette hiertegen in zes divisiën onder Luitenant-generaal OESTERMAN (in vreedestijd commandant van het Finsche Leger) en wel twee divisiën onder Generaal-majoor HEINRICKS in het Oostelijk deel van de landengte en vier divisiën onder Luitenant-generaal ÖHQUIST op het Westelijk deel van de landengte.

Aanvankelijk meenden de Russen, door hun talrijke vechtwagens als stormrammen te gebruiken, snel terrein te kunnen winnen, doch het groote aantal dezer stalen monsters, dat ten offer viel aan het Finsche vuur, deed aldra begrijpen dat een systematische artillerie-voorbereiding niet kon worden ontbeerd. Het tempo der operaties werd trager.

De Russische vloot ondersteunde den aanval te land door, na de begeerde eilanden in de Finsche Golf te hebben vermeersterd, de Finsche versterkingen nabij de Westkust van de landengte onder vuur te nemen, doch werd door de kustbatterijen werkzaam bestreden.

Eerst na twee maanden van hardnekkigen strijd, dikwijls gevoerd in hevige sneeuwstormen, slaagden de Russen, die inmiddels twaalf versche infanteriedivisiën in het vuur hadden gebracht, er in de Finsche vooruitgeschoven stellingen te vermeesteren en de Finsche hoofdweerstandsstrook te bereiken. De frontlijn hiervan liep, met Koivisto als vleugelsteunpunt, van Muurila over Kuolemajärvi, Summa, Muola, langs den benedenloop van de Vuoksi tot het heet omstreden Taipale aan de kust van het Ladogameer. Tegenover deze lijn kwam de Sowjet-aanval tot staan. De Russische troepen begonnen zich in den

steenhard bevroren bodem in te graven en wachtten het verloop der gebeurtenissen op de andere fronten af.

Tegen de *Finsche Oostflank* hadden de Russen drie legers ingezet en wel, van Zuid naar Noord, het 8 Leger, het 9 Leger en het 14 Leger, die in verschillende groepen oprukten.

Het 8 Leger legde den hoofddruk onmiddellijk Noord van het Ladoga-meer, met de bedoeling aldus in den rug van de Finsche stellingen op de Karelsche landengte te komen, terwijl een zwakkere groep, over Kuhmo oprukkende, de verbinding met het 9 Leger onderhield.

Het 9 Leger trachtte in twee groepen, respectievelijk oprukkende over Suomussalmi en Sala, de Finsche wespentaille af te knijpen en daarmede de spoorbaan naar Noorwegen te bereiken.

In het hooge Noorden tenslotte streed het 14 Leger, dat zich spoedig na het uitbreken van de kriegsverrichtingen meester maakte van de haven Petsamo en vervolgens langs den IJsmeerweg naar het Zuiden trachtte op te rukken.

Deze drie legers baseerden zich op de Moermansspoorbaan, die, met een capaciteit van 18 treinen per dag, juist in staat was de op omstreeks 150 km afstand strijdende troepen van het noodige te voorzien, niet echter om nieuwe stootkracht — menschen en materieel — toe te voeren.

Om den strijd op het Finsche Oostfront te kunnen begrijpen moet men zich de eigenaardige omstandigheden aldaar voor oogen stellen.

De Russische operatieve eenheid was de divisie, rijk aan menschen (18-20.000) en materiaal (meer dan 100 stukken geschut en 40—100 vechtwagens). De Finnen daarentegen waren op het Oostfront gegroepeerd in gemengde brigades van 4—6 bataljons en eenige lichte artillerie, te zamen 3.000—4.000 man. Door rijkelijke uitrusting met automatische wapenen (lichte mitrs., pistool-mitrs. en automatische geweren) was de infanteristische vuurdracht groot, terwijl de troepen ook ruim waren voorzien van pantserafweerwapenen.

In normaal terrein zou de Russische overmacht verpletterend zijn geweest. Hier was het evenwel anders. In het onherbergzame oerwoud, waarvan de steenachtige, met rotsblokken bezaaide en met kloven doorsneden bodem bedekt was met een dikke sneeuwlaag, waren niet alleen de Russische vechtwagens, vuurmonden en treinvoertuigen aangewezen op de enkele wegen, doch ook de infanterie — aanvankelijk niet voorzien van een sneeuwuitrusting (sneeuwschoenen, sneeuwhemden) — was vastgenageld aan wegen en paden. Als een trage, vele kilometers lange slang bewoog de Russische divisie zich derhalve voorwaarts.

Bij de Finnen daarentegen was niet alleen iedere man voorzien van een sneeuwuitrusting en vertrouwd met het terrein, doch ook de voertuigen waren op sledeijzers geplaatst.

Het gevecht nam bijna regelmatig het volgende verloop. De Finnen beperkten zich er aanvankelijk toe den opmarsch van de Russische divisie te vertragen, waarbij aan Russische zijde slechts de gepantserde spits in gevecht kwam. Als de Russen zich zoo 30—50 km van hun basis verwijderd hadden, met al de daaraan verbonden bezwaren, begon de Finsche tegenaanval. In den nacht trokken Finsche detachementen om de Russen heen en grendelden den verbindingsweg naar achteren af, terwijl een tweede detachement nog verder oprukte en dezen weg zoodanig afsloot dat ontzettingstroepen konden worden opgevangen. Nu namen de Finnen uit het donker van het woud de op den weg bivakkeerende Russen onder een moorddadig vuur, waartegen dezen weinig anders konden doen dan een reeks langgerekte weerstandsnesten vormen, die

zich met groote behendigheid ingroeven. In deze „motti's" — wagenburchten, waarbij meestal de vechtwagens aan de buitenzijde stonden en de artillerie in het midden — hebben de Russen het, ondanks de grootste ontberingen, dikwijls wekenlang uitgehouden. Zij stonden draadloos in verbinding met de hoogere staven en werden door vliegtuigen met munitie en levensmiddelen verzorgd. Op den duur echter waren honger en koude (tot 40° onder nul) te sterke bondgenooten van de Finnen die, zich hun numerieke minderheid bewust, geduldig wachtten tot de „motti" rijp was om te worden bestormd en vernietigd. Een enkele „motti" heeft het twee maanden uitgehouden, overgegeven heeft zich geen enkele.

Op deze wijze vernietigde de Finsche generaal HAJAANI eind December 1939 bij Kiantajärvi en Raate de 163 en de 44 Sowjet-Russische divisie, beide behoorende tot het 9 Leger.

De 54 Divisie, de rechtvleugel vormende van het 8 Leger, die tot ontzet van de 44 Divisie in N.W. richting naar Kuhmo oprukte, werd hier tot staan gebracht en, bij een totale colonnelengte van 40 km, in vier deelen gesneden, die elk werden omsingeld. Alle Russische pogingen om deze divisie te ontzetten werden afgewezen, waarbij een Russische Skibrigade van drie bataljons op 17 Febr. totaal werd vernietigd.

De 54 Divisie hield het echter tot den wapenstilstand (13 Maart) uit. Van de 18.000 man, die de divisie oorspronkelijk telde, waren er toen 7.000 omgekomen.

Op het hoofdfrent van het 8 Leger, N. van het Ladogameer, verging het den Russen niet beter. Hier hadden zij den bijzonder bekwamen Finschen generaal-majoor HÄGGLUND tegenover zich.

Op 18 Febr. viel de laatste „motti" van de sedert Jan. bij Syskyjärvi ingesloten 18 Sowjet-divisie.

Van de oorspronkelijke 17.000 man gaven slechts enkele honderden zich over. De anderen waren omgekomen, door koude, honger, kogel en mes. Als buit vielen 58 stukken veldgeschut, 12 pantserafweer-kanonnen en meer dan 100 vechtwagens in Finsche handen. Elf dagen later bezweek het laatste steunpunt van de 34 Pantserbrigade uit Moskou, die tot ontzet van de 18 Divisie was toegesneld. Hierbij vielen o.m. 105 vechtwagens in Finsche handen.

Twee andere Russische divisies, de 168e en de 11e, werden dicht bij de kust van het Ladoga meer ingesloten, doch hielden het tot den wapenstilstand uit.

In het uiterste Noorden tenslotte wist de Finsche Generaal LINDER de Russen te stoppen bij Nautsi aan den IJszeeuw en bij Salla.

Begin Februari 1940 waren de Russen op het geheele Finsche Oostfront gedwongen den pas te markeeren. De Finnen hadden een reeks verbluffende tactische successen bevochten.

Strategisch bleef de toestand voor de Finnen echter benauwend. Het initiatief was en bleef bij de Russen, die het verlorene uit hun onuitputtelijk reservoir van menschen en materieel weder konden aanvullen. De numerieke zwakte van de Finnen verbood elk denkbeeld aan een offensief. Waarom het den Finnen nimmer is gelukt de Moermansk-spoorweg, basis van drie Russische legers, ook slechts tijdelijk te land (Skipatrouille) of uit de lucht (bommen, valschermpjes) te onderbreken is nog niet opgehelderd.

Het was duidelijk dat de Finnen den ongelijken strijd op den duur slechts zouden kunnen volhouden indien ook hunnerzijds een toevoer van nieuwe krachten, menschen en materiaal, kon plaats vinden.

De buitenlandsche hulp.

Toen Finland het slachtoffer werd van de Russische agressie deed dit land een beroep op den Volkerenbond. Hoewel de beide leidende mogendheden in dit lichaam, Engeland en Frankrijk, er naar streefden een conflict met de Sowjets te vermijden, zagen zij zich door de algemeene sympathie, die in West-Europa voor de Finnen tot uiting kwam, gedwongen mede te werken tot het uitsluiten van de Sowjet-Unie uit den bond. Overigens bleef het bij een motie, welke elken staat vrij liet, hoeveel hulp hij de Finnen wilde verleen.

Financieel en materieel verkreeg Finland belangrijke hulp, in het bijzonder uit Zweden. Dit land leverde in de eerste zes oorlogsweken 100 vliegtuigen, 75 pantserafweerkanonnen, 250 stukken geschut, waarvan de helft voor lucht-afweer, 90.000 geweren, 42 millioen patronen, artilleriemunitie, prikkeldraad, enz. De leveranties van de Geallieerden kwamen eerst half Januari 1940 op gang, nadat Zweden doorvoervergunning had verleend. Engeland leverde 144 vliegtuigen, licht en middelbaar veldgeschut en lichte mijnwerpers, alles met munitie, lichte vechtwagens, pantserafweergeweren, anti-tankmijnen en groote hoeveelheden gewermunitie.

Dit materieel bereikte Finland langs drie wegen. Ten eerste langs den reeds genoemden spoorweg over Uleaborg, verder langs een ijsweg over de dichtgevroren Botnische golf van Umea naar Wasa en tenslotte door het niet geheel togevroren Zuidelijk deel van deze golf via de scheepvaartverbinding van Stockholm naar Turku (Abo), die de Russen nooit hebben kunnen beletten.

Het is dan ook niet in de eerste plaats door gebrek aan materieel, dat de Finnen tenslotte zijn bezweken.

Geheel anders stond het echter met personeele hulp. Het Zweedsche vrijwilligerskorps was bij het einde van den oorlog slechts 8.900 man sterk (w.o. 725 Noren) en nog niet geheel in Finland. Hiervan konden gedurende de laatste paar oorlogsweken op het Salla-front 2 bataljons en 2 batterijen veldgeschut en voorts enkele vliegers worden ingezet. Verder streden enkele honderden Denen, Nederlanders, Canadeezen en Amerikanen in de Finsche gelederen. Practisch gesproken was Finland in personeel opzicht dus op eigen kracht aangewezen, waardoor aflossing van de in het front staande troepen vrijwel onmogelijk was. Half Januari verzocht Maarschalk MANNERHEIM aan de Geallieerden om hulp, daarbij aangevend, dat hij deze eerst tegen het in Mei te verwachten Russische voorjaarsoffensief zou noodig hebben. Aangezien Zweden niet bereid was officieel geregelde troepen door te laten moest deze hulp worden gecamoufleerd als „vrijwilligers”.

5 Febr. besloot de Geallieerde oorlogsraad desondanks reeds eind Maart geregelde troepen te zenden, mits Finland hierom vroeg.

Voordien namen de gebeurtenissen echter reeds een andere wending.

De onbeperkte luchtoorlog.

Gelijktijdig met den aanval te land was door de Sowjets ook den aanval uit de lucht begonnen. Deze beperkte zich niet tot militaire doelen, doch was zeer sterk gericht op het breken van het moreel der Finsche burgerbevolking. Voor het eerst werd een Europeesch volk beproefd door de verschrikkingen van den onbeperkten luchtoorlog.

De Finsche legerleiding had de 170 toestellen, waarover zij beschikte, geheel geconcentreerd in Z.O. Finland teneinde rechtstreeks aan de krijgsverrichtingen deel te nemen. De verdediging van het achterland moest zij zodoende over-

laten aan het afweergeschut, dat bij het begin van den oorlog slechts enkele lichte en middelbare batterijen telde. Ondanks de belangrijke versterking welke in dit opzicht uit het buitenland werd ontvangen, bleven, tegenover de steeds verder om zich heen grijpende Russische luchtaanvallen, een groot deel van de aangevallen bevolkingscentra, fabrieken, spoorwegen, enz. zonder bescherming. Ook de detachering van een aantal jagers in het achterland, waartoe de Finsche legerleiding spoedig moest overgaan, bracht hierin geen afdoende verbetering.

De Finsche luchtbeschermingsdienst was bij het begin van den oorlog nog pas in ontwikkeling. Evenals te onzent was deze tak van staatszorg langen tijd aan goedwillend doch onmachtig particulier initiatief overgelaten. Eerst de Septembercrisis van 1938 gaf de Regeering aanleiding de zaak ter hand te nemen, waarna in Jan. 1939 de gep. Luitenant-generaal SIHVO werd benoemd tot Chef van den Luchtbeschermingsdienst, ressorteerende onder den Minister van Binnenlandsche Zaken. Ook nu bleef de organisatie van dezen dienst gebaseerd op vrijwillige medewerking en behield zodoende een dilettantistisch karakter. Het uitbreken van den grooten oorlog in Sept. 1939 schiep een koortsachtige werkzaamheid om het verzuimde in te halen, doch eerst twee weken vóór Finland zelf in den maalstroom werd medegesleurd kwam de wet tot stand, om terstond iederen burger van 16—60 jaar, die niet op andere wijze aan de landsverdediging medewerkte, in dienst van de luchtbescherming te stellen. De toegepaste beschermingsmiddelen waren dezelfde, die ook bij ons bekend zijn: verduistering, alarmeering, schuilkelders, hulpdienst, brandweerdienst, ontruiming. In het bijzonder paste men op groote schaal de ontruiming toe. In totaal 600.000 personen, d.i. 1/6 van de bevolking, werden geëvacueerd. De resultaten voldeden echter niet geheel aan de verwachting, daar plaatsen, die men veilig had gewaand, dikwijls niettemin doelwit werden van Russische aanvallen, terwijl de geëvacueerde bevolking voorts veel leed door koude en ongemakken. Niettemin is de ontruiming van de groote bevolkingscentra doeltreffend gebleken.

Aanvankelijk zetten de Russen omstreeks 600 toestellen in, in Februari was dit aantal toegenomen tot 1500—1800 en tegen het einde van den oorlog tot 2500, meest middelbare bommenwerpers. De maximum sterkte van het Finsche luchtwapen bedroeg 300 toestellen.

Tegen 516 plaatsen werden 2075 luchtaanvallen uitgevoerd, waarbij bijna 100.000 bommen werden uitgeworpen. De bommen waren mijn-, scherf- en brandbommen; gasbommen werden niet gebruikt. De aanvallen richtten zich in de eerste plaats tegen de Finsche achterwaartsche verbindingen (spoorwegen en stations), voorts tegen de industriegebieden en tenslotte tegen de bevolkingscentra in het Z.W., Wiborg, dicht achter het front op de Karelische landengte gelegen, werd, zoowel door luchtbombardementen als door artilleriebeschietingen, geheel verwoest. Helsinki daarentegen leed slechts weinig. Opvallend is dat de spoorbaan naar Zweden, waarover het grootste deel van het buitenlandsche oorlogsmaterieel Finland bereikte, hoewel gelegen binnen 400 km van de Russische luchtbases aan de Moermanskbaan, in het geheel niet werd aangevallen.

Het getal der slachtoffers bedroeg 640 dooden, 538 zwaar- en omstreeks 1000 lichtgewonden.

Betrekkelijk lage cijfers, indien men deze vergelijkt met de aantallen slachtoffers, die de lucht oorlog in Nederland in enkele dagen maakte en ook thans nog maakt. Het verschil in bevolkingsdichtheid (1 : 25) komt hier duidelijk tot

uiting. Een tweede factor was echter, dat de Finsche bevolking de luchtbescherming steeds doeltreffender leerde toepassen, waardoor het aantal slachtoffers van de bombardementen afnam. Zoo werd de plaats Rovaniemi 31 Jan. 1940 voor het eerst doelwit van een luchtbombardement, uitgevoerd door 26 toestellen, hetgeen 14 dooden en 26 gewonden kostte. Toen de aanval eenige dagen later door 43 toestellen werd herhaald kostte dit slechts 1 doode en 2 gewonden.

De materiele schade wordt geraamd op 1330 miljoen Finsche marken. In totaal werden 2699 huizen vernield, waarvan 2234 van hout. Ook hier is het verschil met Nederland, waar in 5 dagen oorlog omstreeks 15.000 steenen huizen werden vernield, treffend.

De doeltreffendheid van de Finsche luchtafweer blijkt uit het feit, dat 687 Russische toestellen met zekerheid werden afgeschoten, waarvan 275 door de luchtdoelartillerie en -mitrailleurs, d.i. omstreeks $1/4$ van het door de Sowjets ingezette aantal toestellen.

Zelf verloren de Finnen omstreeks 40 toestellen. De mogelijkheid, die het land bood tot verspreide, gemaskeerde opstelling der toestellen maakte het den Russen onmogelijk het kleine Finsche luchtwapen in korten tijd te vernietigen.

Wat tenslotte betreft het optreden van valschermtroepen moet worden vastgesteld, dat dit zich, in strijd met hetgeen men mocht verwachten, heeft beperkt tot het achter de Finsche linies doen afspringen van patrouilles. Deze werden grootendeels afgemaakt. Successen van beteekenis behaalden zij niet.

Vat men het resultaat van den Sowjet-Russischen onbeperkten luchtoorlog tegen Finland tezamen, dan blijkt, dat dit niet aan de verwachting heeft beantwoord. Noch in militair, noch in moreel opzicht werd de weerstand van Finland door de Russische luchtmacht gebroken.

Naast de geestkracht en kalmte van het Finsche volk, dat niet in paniek geraakte, zich spoedig aanpaste, en onder krachtige leiding in korten tijd een uitmuntende luchtbescherming wist te organiseeren, moet het voor den aanvaller negatieve resultaat worden toegeschreven aan de betrekkelijk geringe kwetsbaarheid van het uitgestrekte, met wouden en meren overdekte uiterst dun bevolkte land. De ervaring heeft bewezen, dat de dicht bevolkte West-Europeesche cultuurstaten in dit opzicht in veel ongunstiger conditie verkeerden.

De laatste phase.

Toen de Russische opmarsch tegen de Finsche Oostgrens was vastgelopen werd dit geheele front voor de Russen tot nevenoperatietooneel, dat tot taak kreeg zooveel mogelijk Finsche krachten te binden en verre te houden van het operatietooneel waar de hoofdstoot zou worden toegebracht: de Karelsche landengte.

Hier hadden de Russen intusschen een zeer sterke aanvalskracht samen getrokken, bestaande uit 3 legerkorpsen, elk van 3 divisiën, met 4 brigades zware en 3 brigades middelbare vechtwagens en een groote hoeveelheid artillerie w.o. geschut van 30,5 cm. Een tweede dozijn divisiën stond in reserve gereed om afgestreden troepen te vervangen en het succes uit te buiten.

Begin Februari begonnen de Russen het z.g. „*Woroschilow-offensief*”. Het zwaartepunt lag daarbij aanvankelijk in de omgeving van Summa, waar de Russen 6 Febr. op 8 km frontbreedte 3 divisiën met 150 vechtwagens in het vuur wierpen. Niet alleen bestaat aldaar een breed acces in de meren-linie, doch

buitendien vormt de spoorweg van Leningrad over Terioki een aanvoerweg naar dit frontgedeelte en opende een doorbreking de mogelijkheid door te stooten naar Wiborg zonder vóór deze stad op een nieuwe meren-linie te stuiten. Om de Finsche reserves te binden breidden de Russen echter van 7—10 Febr. hun aanval over het geheele front op de landengte uit. Met een menschen noch materieel sparende heftigheid, die niets onderdeed voor de groote aanvallen uit den Wereldoorlog 1914—'18, volgde trommelvuur op trommelvuur, vechtwagen-aanval op vechtwagen-aanval met daarachter steeds golf op golf der Russische infanterie. Vooral de zware Russische vechtwagens van 36 ton, bewapend met 1 kanon van 7,5 cm, 2 kanonnen van 3,7 en 2 mitrs., en zelfs van 72 ton, bewapend met 3 stukken veldgeschut, bewezen belangrijke diensten, daar zij tot dicht voor de Finsche gevechtsofstellingen reden en dan de schietgaten onder vuur namen. Meer dan 500 vliegtuigen bestookten daarbij uit de lucht de Finsche stellingen en de achterwaartsche verbindingsen.

11 Febr. bezweek het Finsche front bij Summa. Ondanks den taaien Finschen weerstand gelukte het den Russen de volgende dagen de bres te verbreden. Op 16 Febr. trad de crisis in. De Finsche troepen, die sedert het begin van den oorlog nimmer waren afgelost en thans dagenlang geen slaap hadden genoten, waren aan het einde hunner krachten. De aanvullingstroepen, die na een korte opleiding in het vuur moesten worden geworpen, bleken buitendien niet hetzelfde weerstandsvermogen te hebben als de troepen, die een grondige vredescholing achter den rug hadden. De groote verliezen aan aanvoerders deden zich nijpend gevoelen. Bovendien ontstond gebrek aan artillerie-munitie. De Sowjets daarentegen wierpen steeds nieuwe troepen in het vuur.

17 Febr. moest de uiteengeslagen, uitgeputte Finsche rechtervleugel worden teruggetrokken achter de Vuoksen. Wiborg kwam in voorste lijn te liggen. Tot 23 Febr. hield de bezetting van het eiland Koivisto, die sedert het begin van den oorlog met alle aanvalsmiddelen te land, ter zee en uit de lucht was bestreden, nog stand. Na het geschut te hebben vernield, brak de bezetting in N.W. richting over het ijs door den ring der aanvallers heen.

Op 26 Febr. begon de eigenlijke strijd om Wiborg, waarvan het bezit voor beide partijen tot een belangrijke prestige-vraag was geworden. Tot 15 Febr. waren van de aanvankelijk omstreeks 35.000 inwoners er nog 10.000 in de stad gebleven. Op dezen dag echter begonnen ook deze de stad te ontruimen. Het verblijf hier werd een hel. Geteisterd door het Russische geschut en door massale luchtaanvallen werd de stad tot een puinhoop. 18 Febr. wierpen 530 vliegtuigen een bommenregen af, waarvan alleen 700 niet gesprongen bommen konden worden geteld. De verdedigers verschansten zich in de gebakerde ruïnes en hielden stand.

Inmiddels hadden de Russen aan de kust van de toegevroren Finsche Golf een troepenmacht van 6 divisies samengetrokken, uitgerust met gemotoriseerde gepantserde sleden en vechtwagens op sleden. Na eerst de eilanden in de golf te hebben vermeersterd, rukten deze troepen 6 Maart over het buitengewoon sterke ijs op tegen de Zuidkust van Finland en vatten West van Wiborg op den oever vasten voet. Onder Generaal-majoor HANELL werd met haastig samengeraapte troepen een nieuw afweerfront gevormd, dat bij Kotka een ver uitlopende Russische beweging opving. Het was echter aan geen twijfel onderhevig, dat het einde van het Finsche weerstandsvermogen gekomen was.

De Finsche Regeering vroeg en verkreeg een wapenstilstand, en willigde de inmiddels verzwaarde Russische eischen in.

13 Maart 11.11 viel op het Salla-front het laatste schot.

SLOT.

Het Finsche leger van 10 infanterie-divisiën en 7 gemengde brigades had 105 dagen dapper stand gehouden tegen een groote numerieke en materiele overmacht. 44 infanterie-divisiën en meer dan 15 pantserbrigades waren door de Sowjets ingezet. De Finnen hadden het verlies te betreuren van 16.700 dooden en 8.000 vermisten.

De Finsche weerstand was in hoofdzaak gebroken door het geweldige overwicht van de Russische artillerie en zware vechtwagens en door de uitputting van het fysieke en moreele weerstandsvermogen van de Finsche troepen.

Ondanks het heroïke verzet moest de Finsche Regeering eischen inwilligen, die zwaarder waren dan die, welke zij in November 1939 had afgewezen.

Nochtans is het Finsche verzet gerechtvaardigd gebleken en zijn de offers niet vergeefs gebracht. Finland is niet, evenals de andere Oostzeestaten door Rusland verzwolgen.

Finland is niet ontwapend doch heeft een weermacht, symbool van onafhankelijk volksbestaan, behouden.

Hechter aaneengesmeed dan ooit handhaaft het Finsche volk zich temidden van zijn meren.

NIEUWE UITGAVEN

PATRIA-SERIE. Maurits en Oldenbarnevelt in den strijd om het Twaalfjarig Bestand, door Dr. J. C. H. DE PATER. Uitgave van *P. N. van Kampen & Zn. N.V.* Amsterdam, Prijs per deel f 2,25, geb. f 2,95.

In de serie monografieën op vaderlandsch geschiedkundig gebied, populair geschreven doch wetenschappelijk verantwoord, welke onder redactie van Dr. J. H. KERNKAMP wordt uitgegeven, verscheen voor eenigen tijd een deeltje gewijd aan den strijd tusschen MAURITS en OLDENBARNEVELT betreffende het Twaalfjarig Bestand.

Wij begroeten deze studie met te meer belangstelling omdat een biografie van PRINS MAURITS, die aan de hedendaagsche eischen voldoet, nog niet is geschreven en Dr. DE PATER ongetwijfeld onder onze historici de aangewezen is om deze lacune te vullen. Wij beschouwen zijn thans verschenen studie dan ook als een voorschot op hetgeen wij in dit opzicht nog verwachten. Moge Schr. zich t.z.t. ook met een krijgsgeschiedkundige verstaan opdat de meest uitgesproken soldatenfiguur onder onze Stadhouders ook uit militair oogpunt juist worde belicht.

De ons thans geboden studie doet de waarheid zien van de woorden „Liever weinig met eer dan veel met oneer”, die LOUISE DE COLIGNY op haar stiefzoon van toepassing verklaarde. Op het oogenblik, dat de onafhankelijkheid van de Vereenigde Nederlanden als gevolg van zijn kriegsbeleid van het machtige Spanje werd afgedwongen, trachtte Koning HENDRIK IV van Frankrijk, de jonge staat onder één of anderen vorm onder Fransche leiding te brengen. De Fransche gezant JEANNIN kreeg opdracht zulks te bewerken met geld en door beloften van in dit geval te geven steun, indien de strijd — zooals MAURITS vurig wenschte — zou worden voortgezet. Bovendien moest hij MAURITS de opperheerschappij in uitzicht stellen indien deze de Fransche leenhoogheid wilde erkennen.

OLDENBARNEVELT liet zich overhalen een groote geldsom aan te nemen en beloofde zijn medewerking om ook anderen daartoe te bewegen. MAURITS daarentegen sloeg alle verlokkende aanbiedingen van de hand en het is aan de standvastigheid van den Stadhouder te danken, dat het Fransche plan werd verijdeld.

Wij zijn Schr. erkentelijk, dat hij ons door de kronkelpaden van de 17 eeuwse diplomatie heeft gevoerd om ons tenslotte dezen verheffenden blik op één der groote Oranjes te bieden en bevelen zijn studie in de belangstelling aan.

C.